

ЛГБТІК+ у медіа: як адаптуватися до змін у термінології та висвітленні?

Попри тренінги та лекції, вже усталені і більш нові словники, поради від органів саморегуляції, деякі медіа досі “сипляться”, коли справа доходить до висвітлення питань, пов’язаних з ЛГБТІК-тематикою. Не треба далеко ходити – прямим доказом цього є висвітлення великими виданнями викрадення дитини, до якого начебто була причетна трансгендерна жінка. Тоді великі сайти вдалися не тільки до порушення стандарту неупередженості, а й до місгендерингу та трансфобії.

Термінологія та правила коректного висвітлення питань, які стосуються сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, не є сталими і постійно змінюються та трансформуються. ZMINA спробувала знайти відповіді на поширені запитання, які часто постають перед журналіст(к)ами, які працюють з чутливими питаннями.

Для чого там плюс і хто такі “ІК”?

Сьогодні зустріти у якісних українських медіа некоректні слова, на зразок “представники нетрадиційної орієнтації” або “гомосексуалісти” можна доволі рідко. Проте єдиного коректного та універсального слова або аббревіатури на позначення квір-спільноти наразі не існує. Деякі експерти радять використовувати тільки сукупність літер ЛГБТ або ЛГБТІК, що означають лесбійки, гей, бісексуальні люди, інтерсекс та квір. Також ця аббревіатура може супроводжуватися знаком “+”, аби показати, що цей перелік ідентичностей є набагато більшим. В Америці, приміром, існує і така аббревіатура як “2SLGBTQIA+ definitions”, де 2S означає “Two-Spirit”, тобто небінарних людей, а також А – асексуальні люди.

Інші знавці наголошують на тому, що ЛГБТ-люди – це доволі неоднорідна та гетерогенна група, тому варто називати їх не “спільнотою”, а “спільнотами”. Утім частина ЛГБТ-ком’юніті загалом вважає недоцільним якимось “об’єднувати” людей з різними сексуальними орієнтаціями та гендерними ідентичностями у якусь умовну спільноту. Натомість можна, наприклад, просто використовувати термін “ЛГБТ-люди”.

Примітно, що у словнику безбар’єрності, створеному за ініціативи першої леді України Олени Зеленської, є таке пояснення: “ЛГБТ-шники – зневажливий вислів. А словосполучення “сексуальні меншини” зводить увесь порядок денний до теми сексу. Хоча проблеми, які хвилюють ЛГБТІК-спільноту, набагато ширші: рівні права, дискримінація, відсутність можливостей вступити в законний одностатевий шлюб тощо. Отже, у цьому гіді із коректного спілкування радять використовувати терміни ЛГБТІК+, ЛГБТ-спільнота, уникаючи таких некоректних слів як “ЛГБТ-шники” та “сексуальні меншини”.

Багато суперечок виникає і навколо слова “представники” чи “представниці”, мовляв, так можна називати тільки тих людей, які представляють цю спільноту на якихось заходах. І дійсно, у тлумачному словнику є таке визначення: “представник – особа, що представляє когось, діє від імені когось, виражаючи чийсь інтереси”. Водночас міститься і інший термін: “представник – це виразник, захисник якихось ідей, суспільних поглядів”. Тобто беручи коментар у однієї з учасниць Маршу Рівності, яка є відкритою лесбійкою, радше за все, буде доцільно назвати її “представницею ЛГБТ-спільноти”.

Водночас, варто нагадати, що вказування на такі ознаки, як сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність, є доцільними тільки тоді, коли безпосередньо стосуються теми матеріалу.

Умовно кажучи, у новині про те, що айтивець з певної компанії створив певну розробку, яка допомагатиме ліфтам працювати без світла, не варто вказувати на сексуальну орієнтацію фахівця. Тоді як у випадку, якщо хтось напав на пару геїв, вигукуючи при цьому гомофобні фрази, вказування на цю ознаку буде виправданим.

А як бути з небінарними людьми?

Небінарні люди (або non-binary) – це особи, які не ідентифікують себе виключно як чоловік або жінка. Вони можуть ідентифікувати себе як поєднання обох гендерів, як жоден з них, або ж мати іншу гендерну ідентичність, яка не вписується в бінарну систему (чоловік/жінка).

У будь-якому випадку, медійникам/-цям завжди варто запитувати у героїв чи героїнь їхніх матеріалів про те, які займенники та ім'я використовує небінарна людина. Важливо розуміти, що соціальне ім'я може відрізнятися від паспортного, проте варто звертатися до людини саме так, як вона представилася при знайомстві.

Щодо займенників, які використовують небінарні люди, вони можуть бути різними, залежно від особистих вподобань. Найпоширеніші з них – “вони/їх” (англійською they / them), вживаються в однині. Відтак, людина може казати: “Я любив гуляти Києвом” (оскільки минулий час передбачає позначення роду, а займенник “вони” є нейтральним), і водночас “Я люблю слухати музику” (у теперішньому часі немає родових позначень).

Тобто у минулому часі українська мова може ускладнюватися через родові позначення. Можливо журналіст(к)ам, які готують матеріал, доведеться уникати конструкцій, які передбачають рід, або переформулювати речення. У теперішньому часі проблем з родовими позначеннями немає.

Якщо ж медіа пишуть про небінарну людину у третій особі, її можна називати на ім'я, додаючи при цьому гендерно нейтральний займенник: “Андрій ходили на прайд разом зі своїм партнером”, але “Андрій вважає, що це актуально під час війни”.

Українські медіа не мали єдності щодо письма, висвітлюючи перемогу на Євробаченні Nemo, які також є небінарною людиною. Так, видання “BBC News Україна” [писало](#), що "перемогу отримали небінарний співак", "Дзеркало тижня" [називало](#) їх "представниками Швейцарії", а “Крим.Реаліті” – взагалі [проігнорувало](#) бажані займенники, назвавши Nemo “він”, “артист”, “переможець” та “представник Швейцарії”. Таке явище називається місгендерингом – це використання щодо когось таких займенників чи термінів, які не відповідають їхній гендерній ідентичності.

Важливо: у переважній більшості випадків небінарні і трансгендерні люди не використовують щодо себе займенник "воно" (але саме це є частим приводом для хейтерських закидів та жартів). Варто пам'ятати, що займенник "воно" в українській мові зазвичай використовується щодо неживих предметів або тварин. Застосування його до людей знецінює їх ідентичність та людську гідність. Тож навмисне використання такого займенника до небінарних людей може посилювати негативні стереотипи та стигму щодо ЛГБТІК-спільноти, сприяючи поширенню мови ворожнечі та дискримінації.

Як випадково не почати транслювати трансфобію?

Два тижні тому українські медіа почали активно ширити інформацію про те, що у Полтавській області затримали жінку, яку підозрюють у викраденні немовляти з Кременчуцького перинатального центру. Першоджерелом цієї інформації є Національна поліція України, яка подекуди “тріщить” профайлінгом – вказує деталі про національність, сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність, місце реєстрації підозрюваних. Так, пресслужба органу написала про подію так: “Камери спостереження показували, що з великим пакунком із закладу виходила жінка. Але оперативники встановили, що зловмисником був чоловік-транссексуал. Свій вчинок затриманий пояснює тим, що дуже хотів дитину, яку ніколи б не зміг народити, тому вдався до злочину”.

У повідомленні пресслужби трансфобія об’єдналася з некоректною лексикою та місгендерингом. Трансгендерну жінку називають “транссексуалом” (цей термін також є некоректним і застарілим), та “чоловіком”. Таке ігнорування самовизначення підозрюваної може завдати їй психологічної шкоди, а вказування її гендерної ідентичності у тексті загалом виглядає як формування хибного причинно-наслідкового зв’язку, мовляв, трансгендерні люди схильні до таких злочинів, бо не можуть мати власних дітей (що також є стереотипом).

Такі некоректні формулювання та вказування на гендерну ідентичність підозрюваної “перейняли” і всеукраїнські медіа. Зокрема, телеканал [“Еспресо”](#), [“Українська правда. Життя”](#), [“Суспільне. Полтава”](#) та інші. Прикметно, що частина з редакцій, що некоректно висвітлили подію, [входять](#) до “білого” списку найякісніших медіа.

А як же тоді висвітлювати теми, у яких йдеться про трансгендерних людей? Насправді ці “правила” універсальні: медіа просто повинні дотримуватися поважного і чутливого підходу.

По-перше, важливо **використовувати правильні терміни, імена та займенники** відповідно до самовизначення особи. Трансгендерну людину слід називати так, як вона сама себе ідентифікує, і уникати використання термінів, які можуть бути застарілими або образливими, таких як “транссексуал”, “трансвестит”, “травесті” тощо.

По-друге, **медіа не повинні акцентувати на гендерній ідентичності у випадках, коли це не є суттєвим** для розуміння ситуації. Включення інформації про гендерну ідентичність може створити неправильні стереотипи або зв’язки, які не мають реального підґрунтя.

По-третє, важливо уникати будь-якої форми місгендерингу та деднеймінгу, тобто використання неправильних займенників або імен, що не відповідають самовизначенню особи. Не варто розпитувати героїв чи героїнь матеріалів, які вже представилися їхнім соціальним ім’ям, яке ім’я та стать зазначені у них у паспорті. Це запитання може здатися людині образливим і зневажливим, а також завдати значної психологічної шкоди.

Насамкінець слід зазначити: редакції повинні надавати освітні ресурси та тренінги для медійників/-ць, щоб ті змогли краще зрозуміти важливість коректного висвітлення питань, що стосуються ЛГБТІК-людей. Освіченість та чутливість є ключовими для уникнення упередженого ставлення та сприяння повазі до всіх, незалежно від їхньої сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Для самостійного ознайомлення можуть бути корисні такі ресурси як [“Довідник безбар’єрності”](#) та курс для журналістів/-ок [“Як писати про ЛГБТ”](#).